

LA MÚSICA A LA SEU DE MANRESA

————— Josep M. Vilar i Torrents —————

Aquest article és una síntesi de dos treballs diferents. En primer lloc "Catàleg de l'Arxiu de Manuscrits musicals de la Seu de Manresa", Premi "Oms i de Prat" 1984 i "La Música a la Seu de Manresa", Accèssit al mateix Premi l'any 1985.

Quan, l'any 1977, vam tenir el primer contacte amb els materials musicals que avui integren l'Arxiu de Manuscrits Musicals de la Seu de Manresa ens trobàrem davant d'un conjunt considerable de partitures que havien estat utilitzades en la música religiosa que es feia en aquesta església, i que eren l'única part que se salvà de la crema que el 29 d'abril de 1937 destruï l'orgue barroc i juntament amb ell totes les partitures que -com era costum arreu- es guardaven al seu interior. Atès que l'orgue feia les funcions de magatzem, és lògic de suposar que la part desapareguda fos la de la música més antiga i així s'explica que la que ens ha pervingut sigui posterior a 1731.

El primer que s'imposava era un inventari; al temps que se separaven els manuscrits dels impresos, s'iniciava la transcripció de les peces que a primera vista semblaven més interessants i s'assajava la interpretació -pública o privada- d'algunes d'elles.

Amb posterioritat a aquest inventari inicial i basant-se en una primera numeració provisional es va abordar la catalogació definitiva dels manuscrits utilitzant un tipus de fitxes que comprenien una breu descripció del manuscrit i una de més aprofundida del seu contingut musical, incloent l'incipit musical, única via possible per a la posterior identificació dels anònims.

El catàleg seguia un ordre alfabètic d'autors; dintre de cada un d'ells les peces s'ordenaven cronològicament, i en segon lloc segons l'ordre de l'any litúrgic i del dia, posant la música instrumental al final. Val a dir que els mètodes de catalogació d'arxius musicals són encara avui molt diversos, i que aquest era el que més s'adeia a la literatura musical dels segles XVIII i XIX.

El resultat fou la catalogació d'un total de 1765 manuscrits que contenien 1969 composicions; pel que fa a les característiques d'aquest material voldríem fer unes consideracions estrictament estadístiques que puguin ajudar a donar una visió ràpida del conjunt de l'arxiu.

Autoria

1.000 manuscrits contenint 1.155 obres (un 57 % del total) són d'autor conegut, en tant que

els restants 765 amb 814 obres (un 43 %) són anònims. D'entre els d'autor conegut destaquen per la seva quantitat les d'aquells compositors manresans que exerciren com a mestres de Capella de la Seu: Francesc Escorsell (1848-1900) amb 185 obres i Gaietà Mensa (1808-1845) amb 150. Al seu darrera Magí Pontí (43 obres), Marià Torras (36) i Marià Vallès (34), tots ells de la segona meitat del segle XIX, i amb un nombre ja molt menor d'obres els setcentistes J. Masvasí, Joan Patzí, Carles Subías i Salvador Dachs, fins a un total de 461 obres que representen un 23,4 % del fons de l'arxiu. El quadre es completa sobretot amb molts compositors de la resta de Catalunya, italians, i en menor grau francesos, germànics i hispànics.

Gèneres

Hem fet esment, ja, que es tracta sobretot d'un arxiu de música religiosa, tot i que cal no oblidar la seixantena d'obres algunes d'elles amb unes característiques que les han fet transcendir l'àmbit estrictament manresà (2). Dintre de la música religiosa quatre gèneres destaquen per sobre de la resta:

Gènere	Quantitat	%
Rosaris	293	14,9
Misses	191	9,7
Trissagis	130	6,6
Misses de Rèquiem	43	2,2
	657	33,3 %

Èpoques

La datació del material musical planteja problemes que a vegades són veritablement greus ja que sovint les partitures no indiquen la data, i en els casos en què hi figura, aquesta és més freqüentment la de còpia que no pas la de composició; es comprendrà la gravetat del problema si es té en compte que algunes composicions es continuen re-copiant 160 anys després de la mort del seu compositor.

Malgrat això, podem aventurar la següent distribució cronològica dels manuscrits i les obres que contenen.

Època	quantitat	%
1a. 1/2 s XVIII	15	0,8
mitjan s XVIII	20	1,1
2a. 1/2 s XVIII	217	12,3
1a. 1/2 s XIX	247	14
mitjan s XIX	111	6,2
2a. 1/2 s XIX	719	40,7
s XX	436	24,7

El catàleg en la seva versió definitiva es complementava amb diversos annexos (música impresa, introducció al funcionament intern i l'història de la Capella de Música de la Seu, i breu notícia biogràfica sobre els autors amb obra conservada en aquest arxiu) i índexs que pretenien de fer-lo el màxim de manejable: d'autors, d'incipits literaris, d'incipits musicals, per èpoques, i pel nombre i qualitat de les veus i instruments que intervenien en cada obra.

El fet que el material conservat fos tan quantiós (3) i que la investigació iniciada en el segon dels apèndixs esmentats prometia donar resultats interessants, ens vam endinsar en la tasca de reconstruir sistemàticament el que havia estat el funcionament de la Capella de Música de la seu i la seva història durant el segle XVIII; en definitiva, era reconstruir la realitat musical viva que havia fet possible que ens arribés el material que avui s'aplega a l'arxiu. Calia conèixer quins eren els músics que treballaren (Tocant, cantant o composant) a la Seu, quants eren en cada moment, quines eren llurs relacions, i quines eren les condicions contractuals i, en definitiva, laborals. Per això es revisà tota aquella documentació en què apareixien:

– Despeses per pagament de les intervencions dels músics en la litúrgia, ja fossin ordinàries o extraordinàries.

– Despeses per compra i reparació dels instruments musicals.

– Exàmens d'ingrés dels nens "corers" i dels cantors.

– Peticions que els membres de la Capella fessin al Capítol de Canonges o, amb menys freqüència, a la Comunitat de Beneficiats.

– Explicacions de les obligacions dels membres de la Capella.

A través de tota aquesta documentació sobretot econòmica i contractual, de mica en mica s'anava dibuixant una realitat musical -ben diferent de la d'avui però típic exponent del que es donava arreu durant l'antic règim- que podríem resumir de la manera següent.

La Capella de Música era el grup encarregat de tota la música que es feia a la Seu. El Mestre de Capella n'era el director; a més tenia obligació de compondre, d'assajar, i d'ensenyar música, cant i donar un ensenyament global als nens (escolans) que cantaven en aquesta capella. Tot i que no s'explicita en la relació de les seves obligacions, però, el Mestre és quelcom més que això: és un càrrec de confiança del Capítol de Canonges que és qui, en definitiva, exerceix l'autoritat i administra els béns en la comunitat de preveres que viuen a la Seu i que sovint al llarg del segle XVIII sobrepassen amb escreix el mig centenar. És per això que el *Llibre de Consueta* preveu que el Mestre de Capella tingui un salari millor si és prevere que no pas si és laic (i el mateix succeeix amb l'organista). D'aquesta

Fragment d'un dels manuscrits musicals recuperats a la Seu de Manresa.
(Foto arxiu).

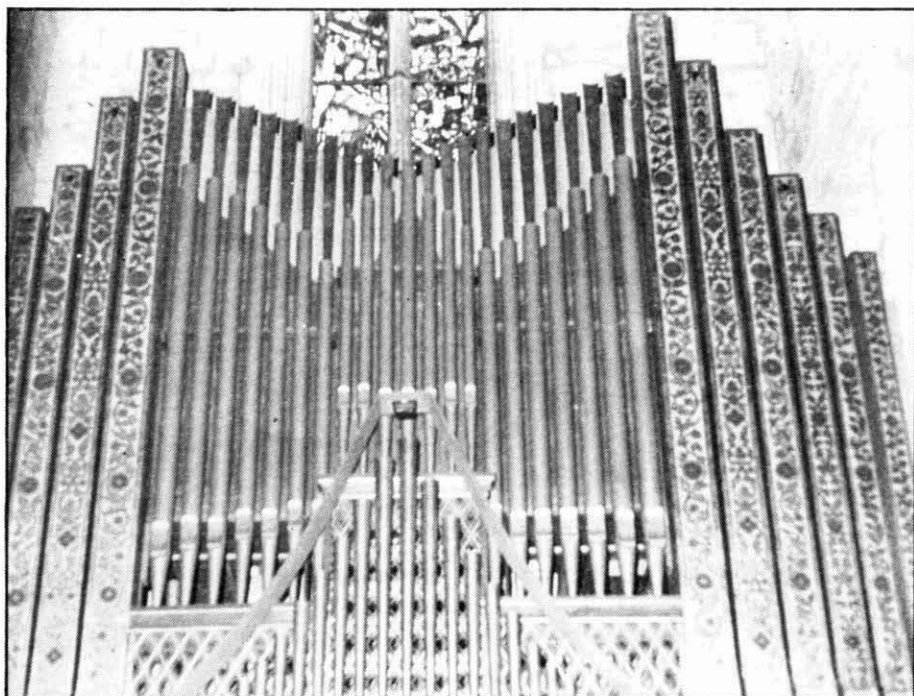
manera l'església assegura la feina als seus músics, però sobretot intenta d'evitar que el director de la música que s'interpreta en el seu ritual sigui simplement un assalariat al qual es paga per tal que doni esplendor i luxe a una litúrgia en la qual no creu.

L'organista és l'encarregat de tocar l'orgue sempre que sigui necessari, ha de substituir al mestre de Capella sempre que convingui, i ha d'ensenyar a tocar l'orgue als escolans si aquests ho desitgen. El seu salari (tant l'ordinari com les pagues variables) són molt semblants a les del Mestre de Capella si bé la seva situació no és tan privilegiada ni el seu lloc tan envejable.

Els "corers" són quatre nens (segurament d'edats compreses entre els 8-9 anys i els 14-15) que interpreten les veus més agudes de la polifonia. Per poder-ho fer, el Mestre els ensenya gramàtica, solfeig, cant gregorià i tècnica vocal. La seva educació musical es complementa, si ells ho volen, amb l'aprenentatge de l'orgue i d'un altre instrument que durant el segle XVIII acostuma a ser el violí. El corer no està pas obligat a rebre aquestes classes de violí però independentment d'això sempre es descompta de la seva paga un percentatge en concepte de classes d'instrument i que cobra el mestre de violí.

És obvi que amb aquest funcionament, la Seu (com la resta de les catedrals) esdevé, a més d'un centre de pràctica musical, l'únic centre d'ensenyament de la Música, realitat que es mantindrà fins a finals del segle XIX quan comencen a néixer els Conservatoris.

D'altra banda, és important de tenir en compte que d'aquesta manera l'església no sols assegura el futur professional de l'escolà (que sabrà tocar dos instruments, sabrà cant, i si ha estat un alumne avantatjat, potser composició i tot) sinó també el seu propi futur: Quan hagi de recórrer a contractar instrumentistes que acompanyin la polifonia religiosa podrà dirigir-se a aquelles persones de confiança,

Orgue nou de la Seu de Manresa. (Foto: Jordi Perramon).

manresans prou coneguts que s'han educat a la Seu.

La resta de les parts vocals (àdhuc el contralt, que el feien falsetistes) corrien a càrrec de preveres, sense que de moment puguem saber quants eren.

Sense que formessin part realment de la Capella, hi havia, a més a més:

— Els instrumentistes. No eren mai músics professionals, i en tots els casos en què coneixem llur professió, sabem que treballaven al tèxtil. El seu nombre varia des de 5 a començaments del segle XVIII, fins a 8 un segle més tard. Els instruments que tocaven eren el fagot, el contrabaix, violins, i viola, als quals posteriorment s'afegeixen trompes, oboès, clarinets, i flautes.

— El mestre de violí, que podia o no, a més a més, ser membre de la Capella.

— El manxador, l'únic de tots ells que no era músic, però que amb la seva actuació feia possible que l'orgue sonés abans de l'arribada de l'electricitat.

Pel que fa a l'aspecte històric, hem de dir que són 9 els que al llarg del segle exerceixen com a mestres de Capella, i també com a organistes (alguns d'ells coincideixen), i que hem pogut docu-

mentar la presència de 10 cantors (xifra molt allunyada de la quantitat real de cantors que devien exercir a la Seu al llarg del segle), 18 instrumentistes, i més de 90 corers. Si tenim en compte que almenys 11 d'aquests 90 alumnes de música els trobem posteriorment exercint professionalment (aquí o fora de la ciutat) hem de concloure que la Capella de Música de la Seu fou, tal i com pretenia la seva normativa, un centre de creació, d'interpretació i d'ensenyament de la música, i el punt d'entrada d'aquelles tendències estètiques que es van succeint i que queden ben explicitades als manuscrits conservats a l'Arxiu de la Seu.

Fins aquí ha estat aquest breu resum d'un sistema organitzatiu i una evolució històrica extrets d'una documentació preocupada sobretot per saber de quina partida econòmica s'ha de pagar la restauració de l'orgue després de la crema del 1714, per la petició d'augment de sou del mestre de Capella, pel refresc que una determinada congregació oferirà als músics després de la processó, per les despeses que ha ocasionat enviar un músic de la Capella a Barcelona a aprendre de tocar el fagot, o per saber a quina de les

diverses Capelles de Música de les esglésies de Barcelona és millor dirigir-se a l'hora d'anar a buscar un nou mestre de Capella, i extreure també d'unes partitures que són molt més que pregàries en música o fins i tot molt més que exponents d'un estil i una època i que sovint ens poden oferir més informació concreta que no ens pensem sobre aquelles persones que les utilitzaren.

Queden, però, encara moltes coses per dir:

— El material musical està tot catalogat, però resta per estudiar en la seva gairebé totalitat.

— Els mestres de Capella són els compositors (els únics que té el país) del moment, i com a tals s'han d'estudiar, en llurs vides i llur producció.

— El treball iniciat per al segle XVIII caldria estendre'ls a d'altres èpoques; i finalment (quan d'altres treballs d'aquest tipus hagin estat realitzats per a altres ciutats mitja-

nes de la Catalunya del segle XVIII).

— Intentar d'establir quina fou la posició de la Capella de Música de la Seu de Manresa en el context del panorama musical català.

NOTES

- (1) El 21 de desembre de 1980, les Corals Ariadna, Elaia i Eswèrtia interpretaven "In te Domine speravi", a 8 veus, anònim de finals del segle XVIII. El 1r. de gener de 1983, l'Obrador Instrumental interpretava una Simfonia (de Haydn, segons el manuscrit) també procedent de l'Arxiu de la Seu. El 5 de maig del mateix any aquesta obra tornava a sonar, ara en el marc de la Seu, a més a més d'una altra de Carles Baguer; a la segona part la Coral Clamis interpretava diverses peces de polifonia religiosa i Jordi Reguant tocava al clavicèmbal tres *tocates* per a aquest instrument.

(2) Vid:

BAGUER, Carles: *Sinfonias*. L.P. Ensayo. ENY-D-2203. Barcelona, 1985.

VILAR, J.M.: *Una simfonia de Haydn a la Seu de Manresa*. Recerca Musicològica, IV. Barcelona, 1984. Pp. 127-176.

- (3) Malgrat que no hi ha cap relació fiable dels arxius musicals de Catalunya, ni molt menys catalogacions consultables dels seus fons, podem suposar que és un dels més voluminosos, exceptuant, òbviament, el del Monestir de Montserrat i la Biblioteca de Catalunya.

Josep M. Vilar i Torrents

Llicenciat en Història de l'Art

L'ORQUÍDIA

TEIXITS PER A SENYORA
TEIXITS PER A DECORACIÓ